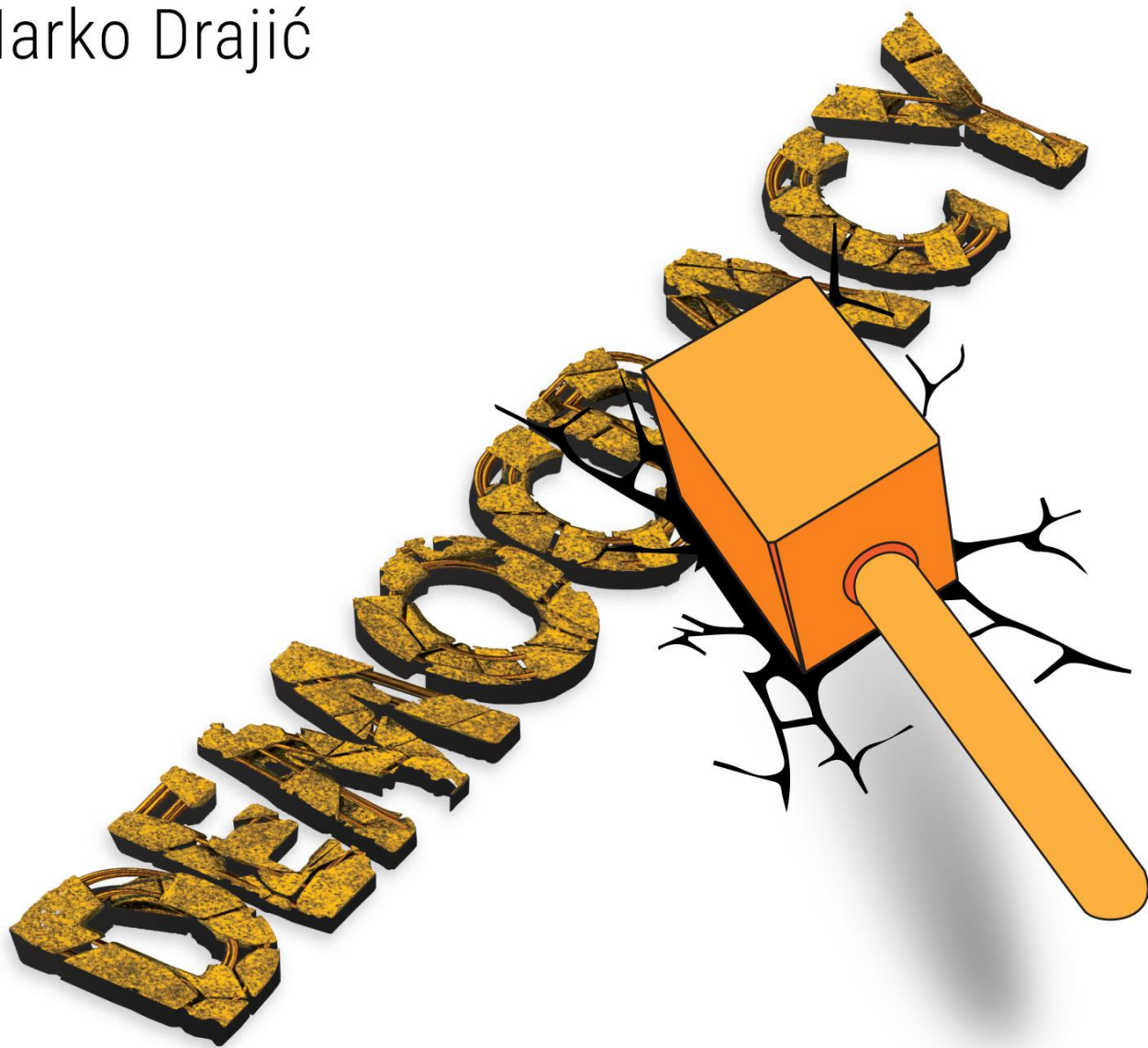

Kratka analiza

SRBIJA I MAĐARSKA RAZBIJANJE DEMOKRATIJE

Marko Drajić

BCBP

Srbija i Mađarska – razbijanje demokratije

Mađarska je trenutno najbliži spoljnopolitički partner Srbiji. Između ove dve države se više ne otvaraju bilo kakva sporna bilateralna pitanja, a politički i ekonomski interesi se sve više poklapaju. Vrednosti na kojima počivaju vlasti ove dve države su ih toliko približile da se u njihovom odnosu prema demokratiji, vladavini prava, institucijama, spoljnopolitičkim prioritetima, opoziciji, medijima, nevladinim organizacijama i migrantskom pitanju može sve češće uočiti slična matrica funkcionisanja. Te vrednosti i politički sistemi koji su izgradile su ih, prema poslednjem izveštaju Freedom House, svrstale u hibridne režime – na korak od autoritarnih sistema vladavine.

Politička saradnja

O najbližoj mogućoj saradnji Srbije i Mađarske svedoče brojni susreti najviših zvaničnika, kao i sama izjava predsednika Srbije Aleksandra Vučića, nakon jednog od tih sastanaka sa premijerom Mađarske Viktorom Orbanom, da su odnosi Srbije i Mađarske najbolji u savremenoj istoriji u svim sferama. U periodu između 15. marta i 15. juna, predsednik Srbije i mađarski premijer su se susreli tri puta – 15.03. na dan proglašenja vanrednog stanja u Beogradu, zatim nenajavljeno nedelju dana kasnije u Budimpešti, a onda, neposredno po završetku vanrednog stanja, Orban je bio prvi strani zvaničnik u poseti Beogradu. Na svim ovim sastancima je isticano lično prijateljstvo Vučića i Orbana, kao i odlični odnosi koje su dve države izgradile, što se pokazalo naročito tokom pandemije COVID-19. Naglašavala se međusobna podrška, saradnja i solidarnost kada su u pitanju borba protiv pandemije koronavirusa, evrointegracije Srbije, ekonomski odnosi, pitanje migranata, pa čak, iako je priznala Kosovo, srpski predsednik je isticao pozitivnu ulogu Mađarske u zaštiti srpskih stanovnika na Kosovu. Naime, Mađarska je krajem 2019. godine najavila povećanje broja vojnika u sastavu KFOR-a, što se tumači kao usluga Srbiji koja traži da se broj vojnika na Kosovu ne smanjuje, ali i kao deo mađarske politike zaštite od ilegalnih migracija u EU.¹ Kao četvrti susret, u širem kontekstu, može se navesti i samit EU-Zapadni Balkan koji je održan 06.05. na kome se, prema rečima srpskog predsednika, Orban snažno založio za EU integracije Srbije uz reči da je Srbija danas više potrebna Evropskoj uniji nego obrnuto.

Uz susrete ova dva zvaničnika, u navedenom periodu je došlo i do tri susreta ministra spoljnih poslova Mađarske Petera Sijarta i ministra finansija Siniše Malog na kojima se razgovaralo o ekonomskoj saradnji, infrastrukturnim projektima, ulaganju mađarskih privrednika u Srbiji i borbi protiv ekonomskih posledica pandemije koronavirusa. Sa Sijartom se dva puta sastajao i njegov srpski kolega Ivica Dačić. Prvi put pri delimičnom otvaranju granica za stanovnike pograničnog područja ove dve zemlje. Ovaj događaj je simbolički važan, jer je Mađarska prva zemlja sa kojom je Srbija delimično otvorila granice nakon uvođenja vanrednog stanja. Tom prilikom Dačić se zahvalio Sijartu na pomoći Mađarske u vidu 200.000 zaštitnih maski, 10.000 odeli i na organizaciji povratka srpskih državljana iz inostranstva. Drugi put, dvojica ministara spoljnih

poslova su se susreli neposredno pred parlamentarne izbore u Srbiji, kada je Sijarto dao eksplicitnu podršku vladajućoj koaliciji i time se neprimereno umešao u osetljiva unutrašnja pitanja susedne države uz reči: „Ovde sam sa ciljem. Ne želimo da se mešamo u unutrašnje poslove Srbije, ali možemo da navijamo. Mi zaista navijamo za vladajuću koaliciju“.² Prilikom potpunog otvaranja granice između Mađarske i Srbije, Sijarto se sastao i sa ministarkom za evropske integracije Jadrankom Joksimović, a tom prilikom je mađarski ministar izjavio da je Srbija prva zemlja van EU sa kojom Mađarska otvara granicu. Najzad, u još jednoj oblasti su pokazane sve čvršće veze dve države. Jačanje energetske saradnje bila je tema susreta Sijarta i ministra rudarstva i energetike Aleksandra Antića.

Zanimljivo je da tokom posmatranog perioda ovu najbližu moguću saradnju nije poremetila ni provokacija Viktora Orbana, koji je objavio na društvenim mrežama istorijsku kartu na kojoj je prikazana „velika Mađarska“ koja obuhvata i delove Hrvatske, Srbije i Rumunije. Predsednik Hrvatske je oštro odgovorio³, ali iz Srbije nije bilo zvanične reakcije, iako je je do ove objave došlo na sam dan posete Orbana Beogradu. Ovo nije bio prvi put da mađarski premijer tako predstavlja svoju zemlju. On je u decembru objavio kartu „velike Mađarske“ uz fotografiju sastanka predsedništva svoje stranke Fides, koji je održan pred velikom uokvirenom kartom "istorijske Mađarske". Za razliku od ovog, jedan drugi incident nije prošao bez zvaničnog komentara iz Srbije. Naime, Orban je na proslavi stogodišnjice potpisivanja Trijanonskog sporazuma održao govor kod spomenika na kojoj je karta „velike Mađarske“ iz vremena pre raspada Austro-ugarskog carstva, koja obuhvata Vojvodinu, kao i druge delove Srbije, Hrvatske, Slovenije, Slovačke, Austrije, Rumunije, Ukrajine. Međutim, ministar Dačić je na ovo pomirljivo reagovao sa rečima: "Mi to ne shvatamo kao pretnju teritorijalnom integritetu, naprotiv, nikada nismo imali bolje odnose sa Mađarskom nego sada".⁴

Ovakav stav Srbije, koji je dijametralan u odnosu na reakcije promovisanja npr. „velike Albanije“ ili Nezavisne Države Hrvatske, govori o tome da su odnosi između dve zemlje utemeljeni na mnogo dubljim osnovama, nego što su to odnosi Srbije sa nekim drugim partnerskim državama. Ali postavlja se pitanje koji su to interesi toliko jaki, da tako čvrsto vezuju dve zemlje, do te mere da blokiraju čak i bazične reakcije Srbije koja je izuzetno osetljiva na pitanje sopstvenog teritorijalnog integriteta.

Ekonomska saradnja

Ekonomski odnosi Srbije i Mađarske prate političke. Transport robe između dve države je sve vreme tokom vanrednog stanja u Srbiji nesmetano funkcionisao. Prema rečima Viktora Orbana, trgovinska razmena između dve zemlje 2019. godine zabeležila rekordni rast.⁵ Prošle godine dostigla je 2,5 milijardi evra, a Mađarska je ove godine obezbedila više od devet milijardi forinti (oko 26 miliona evra) za investicije u Srbiji.⁶ Dosadašnje investicije Mađarske u Vojvodini iznose 86 milijardi forinti (oko 250 miliona evra),⁷ a karakteristično je da se te investicije šire i van područja gde živi mađarska nacionalna manjina, poput najavljenog otvaranja kompanije koja se bavi prerađivačkom prehrambenom industrijom u Arilju. Pored toga što je objavljeno da je "Enzim" baka u Mađarskoj otvorila kreditne linije za mađarske firme koje ulažu u Srbiji, Mađarska je podržala i jednu investiciju iz Srbije u Mađarskoj i najavljuje da će to i u

budućnosti činiti.⁸ Među najveće investicije mađarskih kompanija svakako spada OTP banka, koja je nakon kupovine Societe ženeral banke postala druga najveća banka u Srbiji.⁹

Najvažniji ekonomski projekti koji se tiču dve zemlje su:

- 1) **Izgradnja pruge Beograd-Budimpešta.** Ovaj projekat je deo kineske inicijative „Pojas i put“ i njegova vrednost je procenjena na dve milijarde evra. Pruga je deo strateškog cilja Kine da poveže grčku luku Pirej sa centralnom Evropom. Njena izgradnja je počela 2014. godine, a nakon nekoliko pomeranja, poslednji zadati rok za završetak radova je 2022. godina.¹⁰ U Srbiji su radovi većim delom finansirani od strane Kine i radove izvode Kineske kompanije, dok je manji deo finansiram ruskim kreditom. Za razliku od Srbije gde se nije dovodilo u pitanje ko će izvoditi radove, u Mađarskoj je bilo problema i morala je da raspisuje dva puta tender kako bi ispoštovala regulativu Evropske unije. Nedavno je mađarski parlament izglasao da detalji ugovora o kineskom finansiranju železničke pruge Budimpešta-Beograd budu tajni idućih 10 godina.¹¹ Razlozi za ovu tajnovitost nisu jasni i izazivaju sumnju da je mađarska vlast, zarad sopstvenih interesa, spremna da delimično naruši sopstvenu nezavisnost u korist Kine koja ima snažne interese u ovom delu sveta.¹²
- 2) **Izgradnja gasovoda „Turski tok“.** Nakon pomeranja rokova, najavljuje se da će radovi na izgradnji srpskog dela gasovoda verovatno biti završeni do kraja 2020. godine,¹³ kada će Srbija biti spremna da preuzme gas iz Bugarske i isporuči ga Mađarskoj. Gasovod „Turski tok“ je je projekat ruskog "Gasproma" i turskog "Botaša" koji bi trebalo da obezbedi stabilno snabdevanje gasom Turske, južne i jugoistočne Evrope. Nakon propasti projekta „Južni tok“ 2014. godine, realizacija ovog projekta je otpočela 2016. godine potpisivanjem ugovora ruske i turske strane. Prema najavama, ovaj gas koji se doprema iz Rusije moći će da zadovolji potrebe 15 miliona srednjih domaćinstava.¹⁴
- 3) **Saradnja energetskih kompanija.** Nedavno su potpisani memorandumi o razumevanju između elektroenergetske kompanije MVM Magyar, Elektroprivrede Srbije i Srbijagasa na osnovu kojih se planiraju budući projekti saradnje mađarskog nuklearnog sektora i sektora obnovljive energije i srpskog termo sektora i hidrokapaciteta. Najavljena je i mogućnost da da EPS i MVM zajednički nastupaju na projektima u državama regiona.¹⁵

Zajedničke karakteristike

Srbija i Mađarska imaju dugu istoriju hladnih ili otvoreno neprijateljskih odnosa. U savremenom periodu, šumove u tim odnosima su često pravile primedbe Mađarske na odnos Srbije prema njenoj manjini u Vojvodini (danas treba priznati da međuetničkih incidenata ima sve manje), dok je s druge strane Srbija bila nezadovoljna čestim otvorenim ili prikrivenim teritorijalnim pretenzijama Mađarske i mađarskim priznanjem nezavisnosti Kosova. Poslednji momenat zategnutih odnosa dogodio se 2015. godine kada su tokom migrantske krize Srbija i Mađarska razmenile protesne note u kojima je Mađarska tražila od Srbije da spreči naoružane migrante u prelasku državne granice na Horgošu, a Srbija je pozvala mađarske organe da spreče ponavljanje situacije

prilikom koje su ispaljene patrone suzavca na teritoriju Srbije. Vučić je čak otvoreno rekao: „U nekoj zemlji (Mađarskoj, prim. aut.) neko se diči novinarima koji sapliću očeve sa decom, a napada novinare koji rade svoj posao. To više govori o toj zemlji, nego o nama“, uz napomenu da će Srbija umeti da štiti svoju zemlju, nacionalno dostojanstvo i svoju teritoriju, i ako bude potrebno i od Evropske unije štitiće evropske vrednosti.¹⁶ Nakon ove situacije, odnosi dve države idu uzlaznom putanjom, a karakteristike njihovih politika su sve sličnije.

Politički sistem

Poslednji izveštaj Fridom hausa je za Mađarsku i Srbiju naveo da ne potpadaju više pod demokratije već pod hibridne režime koji stoje u „sivoj zoni“ između demokratije i čiste autokratije.¹⁷ Nazadovanje demokratije i vladavine prava je karakteristično za obe zemlje. Vanredno stanje je ogolilo ova dva sistema vladavine koja pokazuju otvorene autoritarne tendencije. Dok je u Mađarskoj parlament 30. marta doneo Zakon o zaštiti od koronavirusa koji je Orbanu omogućio da bez vremenskog ograničenja vlada putem dekreta i da suspenduje izbore, a svim osobama koje „iskrivljuju istinu“ u vezi sa koronavirusom zaprećena je zatvorska kazna od 5 godina,¹⁸ u Srbiji se parlament nije ni sastao kako bi proglasio vanredno stanje, već su to učinili predsednik, premijerka i predsednica skupštine. Aleksandar Vučić, koji je istovremeno i predsednik vladajuće stranke u Srbiji, vladao je odlukama koje je vlada samo formalno usvajala.

S druge strane, u Srbiji je vanredno stanje proglašeno u sred predizborne kampanje koju su tradicionalno karakterisale poruke kojima vlast polarizuje društvo, označava političke protivnike kao neprijatelje države i bavi se apsolutnom homogenizacijom biračkog tela. Isti recept je i Orbanova partija Fides primenjivala pred poslednje lokalne izbore. Razlika je u tome što je u Mađarskoj opozicija ujedinjena, te je uspela da pobedi u nekoliko gradova, dok je u Srbiji vlast prethodnih 8 godina kroz hapšenja, zastrašivanja, javno blaćenje prego tabloida, zloupotrebu institucija, pa i ugrožavanje života i imovine pojedinaca, sistematski uništavala opoziciju i sprečavala bilo kakvu mogućnost javne debate i kritičkog mišljenja. To je rezultiralo nadmoćnom pobedom stranaka vlasti koje su osvojile gotovo sve poslaničke mandate u Skupštini Srbije. Prvi strani zvaničnici koji su čestitali pobedu Aleksandru Vučiću bili su mađarski član Evropske komisije, evropski komesar za proširenje Oliver Varheji i Viktor Orban.

Iako su hibridni politički sistemi koje su Vučić i Orban izgradili u svojim državama tema koja sve više zabrinjava međunarodnu javnost, ovo nije gotovo nikada tema njihovih mnogobrojnih susreta. Zanimljiv je međutim bio Vučićev komentar koji je dao na njihovom poslednjem sastanku da mu ne pada na pamet da govori loše o Viktoru Orbanu da bi ga neko iz evropskih levih liberalnih krugova pohvalio.¹⁹ To zapravo pokazuje neskriveni anti-liberalni karakter srpske vlasti koji apsolutno podržava model Orbanove iliberalne demokratije.

Siva ekonomija

Postoje jasni dokazi o sumnjivim poslovnim vezama između članova srpskih vlasti i Orbanove porodice, tj. njegovog zeta koji je bio vlasnik mađarske kompanije za proizvodnju LED rasvete. Ta kompanija je preko povezanih preduzeća u Srbiji uvodila

novogodišnju rasvetu u više gradova u kojima je Vučićeva stranka na vlasti, ugovarajući unosne više-milionske poslove. Procenjuje se da su cene ovih ugovora višestruko uvećanje i postoji ozbiljna sumnja da je u pitanju korupcija na visokom nivou. Orbanov zet napustio je firmu aprila 2015. godine nakon što je Evropska kancelarija za borbu protiv korupcije (OLAF) započela istragu o 35 projekata za ulično osvetljenje u Mađarskoj. OLAF je nakon istrage u svim slučajevima pronašao „ozbiljne nepravilnosti“ i „sukob interesa“, a u 17 slučajeva i „organizovanu prevaru“. ²⁰

Dodeljivanje poslova vlastima bliskih ljudi i njihovih kompanija je još jedna zajednička nit Srbije i Mađarske. Na primer, izgradnja mađarskog dela pruge Beograd-Budimpešta je pratila afera oko izbora izvođača, jer je posao dobila firma Orbanovog školskog druga i bliskog Orbanovog saradnika Lorinca Mesaroša.²¹ S druge strane, najsvežiji primer ovakve prakse u Srbiji odnosi se na kompanije bliske suprugu ministarke pravde koje su dobile 27 ugovora sa javnim preduzećima i ministarstvima u vrednosti od oko 26,8 miliona evra.²² Ovo su tipične metode zarobljavanja države – kada se zloupotrebom javne funkcije javni interesi potpuno podređuju finansijskim interesima pripadnika vlasti i sa njima povezanih ljudi.

Za obe države je takođe karakteristično da se kineske investicije sprovode uglavnom pod sumnjivim okolnostima. To otvara mogućnost za ozbiljne malverzacije i prostor za korupciju. Tako je u Mađarskoj ugovor o kineskom finansiranju izgradnje pruge Beograd-Budimpešta označen tajnim na 10 godina, dok je na primer Srbija nedavno sa kineskom kompanijom ugovorila posao prečišćavanja otpadnih voda Beograda bez raspisivanja tendera.²³ Ova vrsta netransparentnosti je u velikom broju slučajeva sredstvo prikrivanja nezakonitih postupaka kojima se javna sredstva zapravo slivaju u privatne džepove vladajućih struktura.

Migrantska politika

Tokom migrantske krize 2015. godine, Mađarska i Srbija su se ozbiljno sukobile u vezi sa odnosom prema migrantima. Dok je Mađarska imala oštru anti-imigracionu politiku, Srbija je bila primer za mnoge evropske zemlje kada je u pitanju odnos prema izbeglicama koje su mahom bežale od ratova i beznađa na Bliskom Istoku ka Evropi.

Međutim, čini se da se danas i migrantska politika Srbije sve više približava mađarskom modelu. Tokom prethodnog perioda je u Srbiji pojačan anti-imigracioni narativ od strane nekih opozicionih grupa i partija. Kroz društvene mreže i pro-vladine tabloide se inteziviralo širenje lažnih vesti o navodnim krivičnim delima migranata. Čak se i neposredna opasnost od eskalacije nasilja nad migrantima povećala – organizovane su tzv. narodne patrole,²⁴ a jedna osoba je automobilom uletela u migrantski centar.²⁵ S obzirom da ova tema može da okupi određeni deo biračkog tela, procena je da predsednik Srbije nije želeo da je prepusti drugima bez borbe. Moguće je da je upravo to bio glavni motiv da vlast uz proglašenje vanrednog stanja u Srbiji donese odluku da se migrantima ograniči kretanje i da, uz ovlašćenje da može koristiti vatreno oružje, vojska čuva centre za migrante tokom trajanja vanrednog stanja.²⁶

Iako vojska nije obučena za čuvanje civila, ovaj potez je trebalo da anti-imigrantski orijentisanom korpusu građana pokaže „ozbiljnost države“ u želji da spreči eventualno širenje zaraze iz ovih centara. Čak je tokom aprila izbio i incident u jednom od

migrantskih centara, kada je vojska pucala u vazduh jer su migranti želeli da izađu iz kruga migrantskog centra. Kulminacija nehumanog odnosa prema njima bilo je slanje dodatne vojske u migrantski centar kod Šida kako bi sprečila navodne sitne krađe i upade u napuštene kuće meštana od strane migranata. Postoji opasnost da se odnos države prema migrantima pogorša ukoliko dođe do novog talasa migracija.

Odnosi prema medijima i NVO

Zarobljavanje medija od strane vlasti je karakteristično za obe zemlje. Javni servisi su apsolutno pod kontrolom režima, a većina privatnih je kontrolisana preko pro-vladinih tajkuna. Ovakvo stanje ne ostavlja gotovo ni malo prostora za opoziciju i kritički nastrojenu javnost, čime se onemogućava bilo kakva javna debata o važnim državnim i društvenim pitanjima. Stalna kampanja koja ima za cilj diskreditaciju nezavisnih novinara u obe zemlje, u Srbiji u vanrednom stanju je obeležena hapšenjem novinarka koja je izveštavala o stanju u Kliničkim centru Vojvodine. U Mađarskoj je, s druge strane, najveći informativni sajt Index.hu trenutno u ozbiljnoj opasnosti da potpadne pod direktan Orbanov uticaj,²⁷ što bi bio još jedan u nizu eklatantnih primera gušenja medijskih sloboda u toj zemlji.

I za Srbiju i za Mađarsku je karakteristično da nevladine organizacije funkcionišu u ekstremno neprijateljskom političkom okruženju. Stalni napadi i diskreditacije, te označavanje NVO kao stranih agenata u javnosti je svakodnevnica. Iako Srbija nema, poput Mađarske, zakon o NVO kao „stranim agentima“,²⁸ one se tako obeležavaju u javnim nastupima nekih provladinih NVO, pa čak i zvaničnika Bezbednosno informativne agencije.²⁹ U takvom okruženju su uticaj na formulisanje i donošenje javnih politika, zaštita ljudskih prava ili promocija vladavine prava izuzetno otežani.

EU integracije

Mađarska je jedan od najvećih promotera evropskih integracija Zapadnog Balkana, a naročito Srbije. Međutim, tokom prethodnog perioda je i odnos ove dve zemlje prema EU pokazao zajedničku tendenciju kritike kako se EU borila sa krizom i pohvalu kineskog modela. U Srbiji je to otišlo i predaleko kada je Vučić izjavio da je evropska solidarnost bajka na papiru i kada je srpsku spoljnu politiku apsolutno usmerio ka Kini.

Druga zajednička karakteristika u kontekstu odnosa ove dve države sa EU jeste da evropske institucije još uvek ne pronalaze efikasan način da preokrenu nedemokratske trendove kojima upravljaju Vučić i Orban. Evropa je godinama žmurila na postepeno urušavanje srpskih institucija, nazadovanje demokratije i vladavine prava, i gušenje sloboda dopuštajući u njoj razvoj stabilokratije.³⁰ Za njenog severnog suseda u kome je uz sve to došlo i do otvorenog obračuna sa nezavisnošću univerziteta, nevladinih organizacija i slobode interneta, institucije su imale uglavnom verbalne i deklarativne reakcije, što možda ne i iznenađujuće ako se imaju u vidu različiti interesi, ali i limitiran broj instrumenata koji stoje na raspolaganju EU za sankcionisanje ovakvog stanja.³¹

Srbiji će na evropskom putu predstavljati ozbiljan problem činjenica da je Mađarska, kao „otpadnik“ EU, najveći zagovarač evropskih integracija Srbije, koja je sa zadovoljstvom prihvatila ulogu mađarskog šticećenika. Zajednički sanjajući novi model demokratije bez slobode, bez nezavisnosti institucija, bez jednakih prava za sve i bez

poštovanja bazičnih vrednosti na kojima je osnovana EU, čini se da ovi, ali i mnogi drugi političari u Evropi pretenduju da budu kreatori novog poretka. S druge strane, evropski čuvari liberalne demokratije još uvek ne pronalaze način kako da kazne mađarsku autoritarnu vlast, a sigurno neće želeći da u svoje društvo prime i njenog mlađeg brata sa istim problemima i istim interesima – Srbiju.

Srbija treba da razvija i neguje najbolje odnose sa svim svojim susedima zbog političkih, ekonomskih, etničkih, kulturnih i drugih razloga. Pored ovih, Mađarska je za Srbiju važna i zbog istorijskih i neraskidivih porodičnih i ljudskih veza. Upravo zbog toga je neprihvatljivo da vlasti ove dve države koriste tu saradnju za učvršćivanje sopstvene vlasti, uništavanje demokratije i demontiranje liberalnog poretka. Nekadašnji miljenici Zapada danas od Evrope trpe kritike i pretnje da će zbog toga trpeti ozbiljne posledice. Međutim, te posledice će osetiti prvo građani ove dve zemlje, koji su se istorijski već nalazili u sličnim situacijama boreći se za svoju slobodu. Izgleda da su turbulentni događaji opet pred njima. Možda bi bilo dobro da ovaj put prate lidere svojih zemalja, povežu se, sarađuju da bi u borbu za svoja prava ušli jači, a promene učine trajnijim.

¹ „Mađarska šalje dodatnih 100 vojnika na Kosovo“, Aljazeera Balkans, 9. decembar 2019. <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/madarska-salje-dodatnih-100-vojnika-na-kosovo>, i „Zašto Mađarska šalje još vojnika na Kosovo?“, Vesti online, 9. decembar 2019. <https://www.vesti-online.com/zasto-madarska-salju-jos-vojnika-na-kosovo/>

² „Mađarski ministar: Ne želimo da se mešamo u izbore, ali navijamo za vladajuću koaliciju“, Danas, 17. jun 2020. <https://www.danas.rs/politika/madarski-ministar-ne-zelimo-da-se-mesamo-u-srpske-izbore-ali-mozemo-da-navijamo-za-vladajucu-koaliciju/>

³ „Orban podigao tenzije: Mapa VELIKE MAĐARSKE! Evo šta kažu Hrvati“, Mondo, 7. maj 2020. <https://mondo.rs/Info/EX-YU/a1320819/Orbanova-mapa-Velike-Madarske.html>

⁴ „Dačić: Spomen-ploču sa kartom velike Mađarske ne shvatamo kao pretnju“, N1, 9. jun 2020. <http://rs.n1info.com/Vesti/a608237/Dacic-Spomen-plocu-sa-kartom-velike-Madarske-ne-shvatamo-kao-pretnju.html>

⁵ „Orban: Mađarska podržava Srbiju na putu ka EU“, Radio Slobodna Evropa, 15. maj 2020, <https://www.slobodnaevropa.org/a/30613784.html>

⁶ „Sijarto: Ne mešamo se, ali navijamo za vladajuću koaliciju na izborima“, N1, 17. jun 2020. <http://rs.n1info.com/Vesti/a610852/Sijarto-Ne-mesamo-se-ali-navijamo-za-vladajucu-koaliciju-na-izborima.html>

⁷ „Sijarto i Dačić na Horgošu: Srbija i Mađarska delimično otvorile granice, evo ko može da ih pređe i ŠTA MORA DA IMA SA SOBOM“, Blic, 22. april 2020. <https://www.blic.rs/vesti/politika/sijarto-i-dacic-na-horgosu-srbija-i-madarska-delimicno-otvorile-granice-evo-ko-moze-tsheny/>

⁸ „Orban: Mađarska podržava Srbiju na putu ka EU“, Radio Slobodna Evropa, 15. maj 2020 <https://www.slobodnaevropa.org/a/30613784.html>

⁹ „OTP postaje druga najveća banka u Srbiji“, Nova ekonomija, 21. decembar 2018. <https://novaekonomija.rs/vesti-iz-zemlje/otp-postaje-druga-najve%C4%87a-banka-u-srbiji>

¹⁰ „Svi rokovi brze pruge Beograd – Budimpešta“, Radio Slobodna Evropa, 23. januar 2020. <https://www.slobodnaevropa.org/a/rekonstrukcija-pruga-beograd-budimpesta/30392693.html>

¹¹ „Hungary to keep details of Beijing-funded rail link secret“, Financial Times, 2. april 2020. <https://www.ft.com/content/251314b5-8d6a-4665-a14b-0110dd88754c>

¹² „Hungary classifies \$2 billion railroad deal with China for ten years“, Index.hu, 19. maj 2020. <https://index.hu/english/2020/05/19/hungary-china-railroad-project-classified-for-ten-years/>

¹³ „Niti je „Turski tok“ gotov niti se zna kad će“, Danas, 4. mart 2020. <https://www.danas.rs/ekonomija/niti-je-turski-tok-gotov-niti-se-zna-kad-ce/>

¹⁴ „Šest stvari koje treba da znate o gasovodu ‘Turski tok‘“, RTS, 8. januar 2020. <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/13/ekonomija/3801702/sest-stvari-koje-treba-da-znate-o-gasovodu-turski-tok.html>

¹⁵ „Antić sa Sijartom o jačanju saradnje u energetici Srbije i Mađarske“, RTS, 4. jun 2020. <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/3976072/antic-sijarto-energetika-srbija-madarska.html>

¹⁶ „Vučić oštro osudio odnos Mađarske prema izbjeglicama“, Aljazeera Balkans, 16. septembar 2015. <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/vucic-ostro-osudio-odnos-madarske-prema-izbjeglicama>

-
- 17 „Nations in Transit 2020“, Freedom House https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-04/05062020_FH_NIT2020_vfinal.pdf
- 18 Marko Drajić, Isidora Stakić i Maja Bjeloš, „Maske su pale. Srbija u pandemiji geopolitike“, Beogradski centar za bezbednosnu politiku <http://bezbednost.org/Sve-publikacije/7245/Maske-su-pale-Srbija-u-pandemiji-geopolitike.shtml>
- 19 „Vučić: Neću da pričam protiv Orbana da bih se nekome dodvorio“, N1, 15. maj 2020. <http://rs.n1info.com/Vesti/a599798/Vucic-i-Orban-o-odnosima-dve-drzave.html>
- 20 „Osvetljavanje Srbije u mađarskom stilu“, Javno, 26. jun 2019. <https://javno.rs/istrazivanja/osvetljavanje-srbije-u-madjarskom-stilu>
- 21 „Hungary, China sign loan deal for Budapest-Belgrade Chinese rail project“, Rojters, 24 april 2020. <https://www.reuters.com/article/us-hungary-china-railway-loan/hungary-china-sign-loan-deal-for-budapest-belgrade-chinese-rail-project-idUSKCN226123>
- 22 „Poslovi porodice Kisić“, Javno, 1. maj 2020. <https://javno.rs/analiza/poslovi-porodice-kisic>
- 23 „RSE: Kinezi bez tendera dobili posao prečišćavanja otpadnih voda u Beogradu“, N1, 31. januar 2020. <http://rs.n1info.com/Biznis/a565428/Kinezi-bez-tendera-dobili-posao-preciscavanja-otpadnih-voda.html>
- 24 „Narodne patrolne: Ko patrolira Beogradom u potrazi za migrantima“, BBC, 9. mart 2020. <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-51761864>
- 25 „Kolima probio ogradu i uleteo u Prihvatni centar za migrante u Obrenovcu“, N1, 7. maj 2020. <http://rs.n1info.com/Vesti/a596797/Kolima-probio-ogradu-i-uleteo-u-Prihvatni-centar-za-migrante-u-Obrenovcu.html>
- 26 Nikola Kovačević „Lišenje slobode izbeglica, tražilaca azila i migranata u Republici Srbiji kroz mere ograničenja i mere odstupanja od ljudskih i manjinskih prava donetih pod okriljem vanrednog stanja“, A11 – Inicijativa za ekonomska i socijalna prava, https://www.a11initiative.org/wp-content/uploads/2020/04/Li%C5%A1enje-slobode-izbeglica-tra%C5%BEilaca-azila-i-migranata-u-Republici-Srbiji-u-vreme-vanrednog-stanja_final.pdf
- 27 „Hungary’s Largest News Website Warns of Risk to Independence“, Bloomberg, 21. jun 2020. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-06-21/hungary-s-largest-news-website-sees-its-independence-in-danger>
- 28 „What Is The Problem With The Hungarian Law On Foreign Funded NGOs?“, The Hungarian Helsinki Committee <https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/What-is-the-Problem-with-the-Law-on-Foreign-Funded-NGOs.pdf>
- 29 „BIA: "Spoljni faktor" najveća pretnja po bezbednost zemlje“, N1, 5. oktobar 2018. <http://rs.n1info.com/Vesti/a425693/Spoljni-faktor-najveca-pretnja-po-bezbednost-zemlje.html>
- 30 Florian Bieber, „What is a stabilitocracy?“, BIEPAG, 5. maj 2017. <https://biepag.eu/what-is-a-stabilitocracy/>
- 31 „The EU Watches as Hungary Kills Democracy“, The Atlantic, 2. april 2020. <https://www.theatlantic.com/international/archive/2020/04/europe-hungary-viktor-orban-coronavirus-covid19-democracy/609313/>